

tanju književnosti, na zajednički ukus«. Kasnije, kad su sukobi realizam-modernizam postali anahroni, kad su došla dela čije vrednosti nisu osporavali ni bivši modernisti ni bivši realisti, kritički duh Borislava Mihajlovića — nije imao hrane, diskretno se povukao iz književnog optičaja. Ali dok je govorio svoje: *ja mislim, ja sam ubeđen, duboko sam uveren*, ta lična zamena je značila mnogo više no danas, jer je donosila šarm i iznenađenje, jer je favorizovala senzibilitet, duhovnu dimenziju literature, duh ličnosti nasuprot bezličnosti, plodnu jeres sučeljenu neživosti dogme neplodnosti imitacije. U paraleli sa Mišićem, Mihajlovićeva kritika nije donela produbljene analize — to se danas jasno vidi i zna — i, u saglasnosti sa većinom naših kritičara, on nije svoje predanosti literaturi podizao do stepena teorijskih razrada (to pokazuje i ovo suđenje o prvoj knjizi Miodraga Pavlovića), ali svojim već poslovičnim smislom za izraz, za blesak duha koji osvetli predmet iz iznenada otkrivene perspektve, bio je rođen za *kritiku dana*, za onaj pokret (i vez) misli koja motri li kazuje, obujima i sazima, pretvarajući rasejano i haotično u sredeno i pregledno. Zeniski senzibilna, skoro erotski podatna, raspevana i meka, ta kritika je »igrala« više na kartu šarma, iznenađenja, francuske dopadljivosti, nego na kartu studijskog, ozbiljnog i dubinskog »odronjavanja bregova«.

Pa ipak, danas, kad uzmete neke od Mihajlovićevih kritika iz njegovog »književnog leta« (kakva je i ova o Pavlovićevoj prvoj knjizi), vi ćete osetiti, ponovo, jednu lepu venu u književnost, inspirisano shvatanje kritike kao pozivanja, jednu ubeđenost koja kao da vidi svoje izvore u davnom opažanju Ljubomira Nedića: *da u misli, makoliko se daleko išlo, nikad se ne može predaleko otići* i da je na kritičaru da svoju misao misli i kaže bez ograda i ograničenja.

On jeste »igrao« na kartu zajedništva u književnosti, zajedničkog ukusa, želeći da se dopadne publici, ali je imao čime, i umeo, da podigne horizont radoznalosti te publike; umeo je da posvećenom pokaže naličje a pretencioznom kratak život i sigurno potonuće. Mi smo u prošlosti, nesumnjivo, imali kritičara, većih zamaha, plodnije konstruktivne energije, smirenijeg i ponornijeg duhovnog života — Skerlić, Isidora Sekulić, Branko Lazarević, Slobodan Jovanović, kritičara raznovrsnijih interesovanja i umetničkih svestranijih — Stanislav Vinaver — oštrijih idejnih uglova — Marko Rištić, Đorđe Jovanović — ali kritičara s toliko trepetljivosti, s toliko nerva, kulturne ironije, nečeg vitalistički penušavog, privlačnog, nikada zamornog — nismo imali.

U stvarima kulture valja imati pravilnosti, ne zbog pravilnosti no zbog kulture: jedna književna republika ne živi samo od filozofa, ni samo od mudraca, ni samo od onih koji grade na duge staze »i za buduća neka pokolenja«; ona živi i od onih koji znaju da se raduju uspehu svojih savremenika, koji znaju da vole srčano i živo, kad naznu radanje novih vrednosti i znaju da razmaknu postojeće granice za život tih vrednosti. Mihajlović je to odista znao i ja ne knjijem danas, posle toliko godina, neprekinutu simpatiju za kulturnu bionomiju kojom je on dočekivao ljude od vrednosti. Vreme joj nije oduzeo čar ni vrednost.

vladimir kopicl

odbrana poezije*

(Miodrag Pavlović: »Poetika modernog«)

Kao uvodno određenje za pokušaj govora o Pavlovićevoj knjizi *Poetika modernog* može se istaknuti činjenica da Pavlović u svojoj nedavno objavljenoj knjizi književni obrađuje li rasvetljava zaista one fenomene unutar i oko poetskog koji su se tokom poslednjih etapa razvoja poezije li disciplina koje prate njen razvoj i rast, nametnuli kao neizbežne dominante (kao onog kompleksa pojava koje sačinjavaju najopterećenije stubove složene građevine poetskog, tako li onog kruga pitanja, problema i odnosa koji su najbliža *prirodna okolina* te građevine.

Naravno, ovako afirmativno izrečenoj tvrdnji mogle bi se staviti izvesne zamerke: neki od obrađenih fenomena (ili pitanja) imaju za sobom istoniju daleko obuhvatniju od razdoblja modernog (kao, na primer, pitanje vrednosti u književnosti, problem stvaranja, pitanje upotrebe govornog jezika u poeziji, pitanje retorike li manira u poeziji, itd.), i stoga bi se moglo sumnjati u pri-

dati im značaj, kao što izvesni tipovi poetika to danas i čine, no ne bi trebalo dopustiti da nas takve pomisli zavedu, budući da je izvesno da se i u tim slučajevima radi o konstituentama poetskog čina koje niukoliko nisu izgubile na aktuelnosti, čak i ako su njihov tretman i mesto u hijerarhiji za poeziju bitnih komponenti doživeli, ili upravo danas doživljavaju, izvesne modifikacije. Ako je, dakle, već prisutna tvrdnja da Pavlović analitički obrađuje neka od ključnih pitanja za poeziju danas, očigledno je da ona iziskuje pokušaj da se iz, ili unutar, pojedinačnih sadržaja li tema analitičkog procesa izvuku zajedničke karakteristike li obeležja, pa čak i ukoliko bi njihove osobenosti mavodile misao na njihovu pripadnost onom tipu inicijalnih generalnih stavova i opredeljenja, koji bi se pre mogli pripisati opštem planu motivacije nego što bi se mogli smatrati sadržajnim i smisaonim izvodnicama dela: naime, iako se u *Poetici modernog* nalaze tekstovi koji su tematski veoma razgranati i raznorodni, i čiji su periodi nastanka nekada odvojeni vremenskim razmakom dužim od jedne decenije, ipak je moguće izdvojiti takve generalne linije koje se protežu kroz čitavo tkivo knjige. Jedan od momenata čije je prisustvo nesporno, a koji se javlja pri obradi gotovo svih problema unutar knjige, je jedan specifičan vid *odbrane poezije*, na sreću sasvim različit od one emfatične, jednoznačne i jednosmerne vrste sličnih pokušaja čije smo često bili žrtve li mi i poezija. Pavlović, naime, ima sluha i za demistifikaciju same poezije, pristaje na to da je ispituje li posmatra kao delatnost među delatnostima, pa i da je stavlja u pitanje, ali smatra neizbežnom nužnost odbrane poezije od preterano izražene opresije *disciplina* u *zamahu* poput psihanalize, lingvistike, sociologije, itd., koje poeziji pokrivaju domene proučavanja ili »obavljaju lavovski deo posla u procesu desimbolizacije« (»simboli se tumače, umesto da se stvaraju«). Ova dubinska komponenta Pavlovićeve knjige, koju u nedostatku boljeg izraza nazivam *odbranom poezije*, biva prisutna i pri analizi problema subjekta u poeziji, u raspravljanju o vrednostima i vrednovanju u poeziji, ispitivanju odnosa poezije li poetike, kao i u ogledu o interpretaciji pesničkog teksta. Sada, naravno, ne možemo ulaziti u raspravu o pojedinačnim oblicima manifestovanja ove komponente, ali je nužno izneti tvrdnju da je ova *odbrana poezije*, koja bi se s jednog isključivog stanovišta mogla učiniti modernom, izvedena veoma argumentovano i da njeni pojedinačni pojavnii oblici uvek bivaju rezultat prethodno veoma strogo i dosledno izvedenog analitičkog postupka, koji se ne kloni obuhvatne antietičke sheme li kojim su, po pravilu, obuhvaćene i sve pozitivne inherente vrednosti fenomena od čijih se preteranih zamaha poezija uzima u zaštitu, kao i sva plodotvorna ukrštanja poezije s njima.

Tako se, dakle, na brojnim stranicama ove knjige, kao jedna tajna i nenajavljena tema, razotkriva čisto li specifično shvatanje o potrebi stalnog izražavanja svesti o nužnosti očuvanja ili ponovnog dosezanja prvobitnog i neokrnjenog identiteta poezije. Kako to Pavlović precizno i tačno iskazuje, poezija je u modernom dobu u kontaktu sa drugim oblastima nauke li stvaralaštva (film, istonija, proza, psihologija, novinarstvo) izgubila mnoga od onih svojih područja li segmenata koji su je činili univerzalnom li sveobuhvatnom i svela se na »poeziju po sebi«, na »poeziju kao takvu«: sigurno da su se na mestu izgubljenih celina razvili novi nadomesci, da su znanja o poeziji sve bogatija li specijalnija, a metode ispitivanja čak provereniije li sigurnije, no ovi spolja pridodati faktori donekle zatista između i zaklanjaju istinski telo poezije.

Verovatno da bi s Pavlovićevim osećanjem poezije kao entiteta koji »ne može da živi samo od svoje sopstvene, unutrašnje dijalektike« li koji ne bi trebalo da bude »suviše doslovan silazak u svet predmeta, u jezik običnog opštenja o problemima o kojima se možemo obavestiti iz novina«, polemički dijalog mogli uspostaviti zastupnici brojnih, već etabliranih, pesničkih doktrina koje svojoj pojavi li egzistenciji duguju upravo dezintegraciji klasičnog celovitog bića poezije, kao i oni teoretičari li praktičari ove veštine koji budućnost pesništva vide u njegovom prožimanju sa drugim medijima li stvaralačkim tehnikama. Zato se čini uputnom napomena da Pavlović, zalažući se za obnovu ugroženog identiteta poezije, za njenu univerzalnu »relevantnost«, razgraničavajući domene poezije same, disciplina koje je prate li norme koje joj se priključuju li nameću, ipak ne iznosi nikakvu arbitramu, potpunu li apsolutno određenu li zatvorenu doktrinu o identitetu poezije, njenim pojavnim oblicima, pa ni o nekoj jednoj li jedinjoj liniji žuđenog daljeg razvoja ove »visoke veštine«.

Svakako, radi se o autoru za koga je izvesno da je već sam u svojoj stvaralačkoj avanturi izgradio jedan osoben li dovrhujen model poezije, koji obuhvata li uključuje mnoge *zdrave* komponente, kako tradicionalnih tako li modernih poetskih li poetičkih vrednosti, li koji je u svojim teorijskim li kritičkim radovima već dao izvesne jasne naznake za određenje ključnih dominantni fenomena poetskog, ali upravo zbog toga ovakav Pavlovićev postupak, u kome se polje poetskog delovanja obrađuje li određuje, ali ne omeđuje li ne pokriva, predstavlja samo još jedan dodatni kvalitet *Poetike modernog*. Govoreći o temi modernosti u poeziji danas, o raznorodnosti poezije, itd., Pavlović nedvosmisleno ukazuje na to da defnitivnih rešenja li apsolutnih modela u poeziji li za poeziju nema li ne može biti, a diskutujući budući status li opstanak poezije iskazuje svoj pesnički *credo*, prema kome je velika šansa poezije u njenom prekonstituisanju u jednu specijalnu ontologiju sa specifično poetskim metodama uvida u oblast bića.

* *Poetika modernog*, Grafos, Beograd, 1978.